

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ
УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА

кандидаткиње **Милице Рашевић** под називом: „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Одлуком Наставно–научног већа Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду одређена је Комисија за оцену докторске дисертације кандидаткиње Милице Рашевић под називом „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Проф. др Милан Почуча, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - <i>ментор</i>2. Проф. др Владимир Чоловић, научни саветник, Институт за упоредно право, Београд – <i>председник Комисије</i>3. Проф. др Владимир Медовић, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – <i>члан Комисије</i>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">1. Име, име једног родитеља, презиме: Милица (Љубиша) Рашевић2. Датум рођења, општина, Република: 06.05.1986.године, Косовска Митровица, Србија3. Претходно стечено звање (датум и место одбране): Мастер правник, 11.06.2019.године, Београд4. Научна, односно уметничка област из које је претходно стечено звање: Правна област5. Приказ стручних, научних, односно уметничких, радова (по категоријама): Рашевић, М.,(2022) "Законски третман покретања и спровођења стечаја над правним лицима у Републици Србији", часопис "Теорија и пракса", Универзитет привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе, М51 Рашевић, М., Јаковљевић, М., (2022) "Облици привредног криминалитета у стечајном поступку", часопис "Теорија и пракса", Универзитет привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе, М51

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

До стечаја као привредноправног института долази када се имовина дужника умањи у таквој мери, да му дуговања према повериоцима прелазе имовинску вредност која је и била покриће да се такви дугови начине. Ово је заправо ситуација у којој дужник више није у могућности да гарантује повериоцима извршавање преузетих обавеза, спрам вредности имовине којом располаже. У начелу, стечајни поступак је правни модалитет збирног намирење поверилаца пословног субјекта које је инсолвентно, односно неспособно да врши плаћање својих обавеза. Услови пословања на светском и националном нивоу, савремени изазови пред којима се економије већине земаља налазе и проблеми са којима се национални пословни интереси суочавају истакли су потребу за адекватном националном правном регулативом у области стечаја. Најзначајнији важећи закон који се непосредно тиче стечаја и стечајног поступка у Републици Србији је Закон о стечају.

Настанак и развој института стечаја може се посматрати и анализирати још од римског права до данас. Начелно, етапе развоја стечаја могу се одредити на следећи начин: период развоја у римском праву; период средњовековног развоја; период кодификације стечајног права и уобличавање система стечајног права. Као посебна етапа која се током развоја института стечаја може издвојити, а од посебне је важности за стечај и стечајно право у Републици Србији, јесте развој института стечаја на простору наше земље.

Да би дошло до покретања стечаја нужно је да постоје стечајни разлози као један од материјално-правних услова. Према законском одређењу, стечајни разлози обухватају: трајнију неспособност плаћања; претећу неспособност плаћања; презадуженост; непоступање по усвојеном плану реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин. Битни институти стечајног права су стечајни дужник и стечајни повериоци, који припадају категорији странака у стечајном поступку. Странке у кривичном поступку, уз стечајног судију и друге учеснике у стечајном поступку, припадају категорији субјеката стечајног поступка.

Посебан осврт у раду учињен је на однос стечаја и привредног криминалитета. Када се анализира материја привредног криминалитета, значајан појавни облик из ове материје јесу свакако злоупотребе које је могуће учинити у току стечајног поступка, а од стране лица овлашћених да тај поступак воде или да у њему учествују. Привредни криминалитет у нашој држави карактеришу сложена кривична дела, посебно у областима финансија, рачуноводства, банкарства, спољне трговине, као и у процесу приватизације. Преварне радње у стечајном поступку, односно стечајне преваре, спадају у групу деликата којима се угрожава пословање других компанија. Постоје различити начини на које се стечај може проузроковати са намером да се оштете повериоци, као што је на пример сакривање или уништење имовине, предузимање економски нерационалних или шпекулативних послова који проузрокују губитке, продаја имовине испод тржишне вредности, итд. Веома значајно је и питање последице оваквих деликата. Поред финансијских последица, криминалитет компанија чији су појавни облици стечајне преваре, доводи, поред великих економских губитака (како пословног субјекта тако и државе) и до кршења поверења, слабљења поверења јавности у друштвене вредности, а може имати и знатно теже последице.

У циљу сагледавања неких релевантних параметара заступљености стечајних поступака у пракси, као и заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, у истраживачком делу рада је анализирана статистика стечајних поступака Агенције за лиценцирање стечајних управника, као и заступљеност преварних радњи у области стечаја у Републици Србији.

Физички опис рада: број страница: 343; поглавља: 14; референци: 178 / фусноте: 361, табела: 20, графикана: 2.

Научна област: Привредноправна ужа научна област

Предметна одредница, кључне речи: Стечај, Стечајно право, стечајни дужник, стечајни поверилац, стечајни судија, стечајни управник, преварне радње из области стечаја, кривично дело прозроковање стечаја, кривично дело проузроковање лажног стечаја, кривична дела против привреде, стечајни разлози, стечајни поступак, стечајна маса.

САДРЖАЈ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. УВОД

- 1.1. Основне напомене
- 1.2. Предмет и циљ рада
- 1.3. Значај и методе истраживања
- 1.4. Структура рада и тематске целине
- 1.5. Хипотезе истраживања

2. ПОЈАМ, ПРИРОДА, ЦИЉЕВИ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СТЕЧАЈА И СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

- 2.1. Појам стечаја и стечајног поступка
- 2.2. Правна природа стечаја и стечајног поступка
- 2.3. Циљеви и основне карактеристике стечаја и стечајног поступка

3. ВРСТЕ СТЕЧАЈА И СТЕЧАЈНИХ ПОСТУПАКА И ОДНОС СА ДРУГИМ ГРАЂАНСКИМ ПОСТУПЦИМА

- 3.1. Врсте стечаја и стечајних поступака
- 3.2. Однос стечаја и парничног поступка

4. ИЗВОРИ СТЕЧАЈНОГ ПРАВА

- 4.1. Извори домаћег права
- 4.2. Извори међународног права

5. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ СТЕЧАЈА

- 5.1. Стечај у римском праву
- 5.2. Средњи век
- 5.3. Доба кодификације стечајног права и системи стечајног права
- 5.4. Осврт на развој института стечаја у нашој земљи

6. НАЧЕЛА СТЕЧАЈА У СТЕЧАЈНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

- 6.1. Начело заштите стечајних поверилаца
- 6.2. Начело једнаког третмана и равноправности
- 6.3. Начело економичности
- 6.4. Начело судског спровођења поступка
- 6.5. Начело императивности и преклузивности
- 6.6. Начело хитности
- 6.7. Начело двостепености
- 6.8. Начело јавности и информисаности

7. СТЕЧАЈНИ РАЗЛОЗИ

- 7.1. Појам и улога стечајних разлога
- 7.2. Законски третман стечајних разлога
- 7.3. Трајнија неспособност плаћања
- 7.4. Претећа неспособност плаћања
- 7.5. Презадуженост

7.6. Непоступање по усвојеном плану реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин

8. СТЕЧАЈНИ ДУЖНИК И СТЕЧАЈНИ ПОВЕРИОЦИ

8.1. Појам и положај стечајног дужника

8.2. Појам, врсте и положај поверилаца у стечајном поступку

8.2.1. Повериоци стечајне масе

8.2.2. Стечајни повериоци

8.2.3. Разлучни и заложни повериоци

8.2.4. Излучни повериоци

8.2.5. Редослед намирења поверилаца

9. ОРГАНИ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА И СТЕЧАЈНА МАСА

9.1. Органи стечајног поступка

9.1.1. Стечајни судија

9.1.2. Стечајни управник

9.1.3. Скупштина поверилаца

9.1.4. Одбор поверилаца

9.2. Стечајна маса

9.2.1. Појам стечајне масе

9.2.2. Управљање стечајном масом

10. СТЕЧАЈ И ПРИВРЕДНИ КРИМИНАЛИТЕТ

10.1. Појам и карактеристике привредног криминалитета

10.2. Осврт на друштвени контекст вршења кривичних дела из области привредног криминалитета, а нарочито преварних радњи у стечајном поступку

10.3. Специфичност преварних радњи у стечајном поступку, законска уређеност и утицај на безбедност и стабилност привредног пословања

11. ЕТИОЛОГИЈА, ФЕНОМЕНОЛОГИЈА И ПОСЛЕДИЦЕ ПРЕВАРНИХ РАДЊИ У ОБЛАСТИ СТЕЧАЈА

11.1. Узроци вршења преварних радњи у стечајном поступку

11.2. Појавни облици преварних радњи у стечајном поступку – стечајне преваре

11.3. Последице преварних радњи у стечајном поступку

12. ПРЕВАРНЕ РАДЊЕ У СТЕЧАЈУ И КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО

12.1. Значај кривичне регулативе у супротстављању преварним радњама у стечају

12.2. Анализа кривичних дела против привреде у контексту теме рада

12.2.1. О кривичним делима против привреде

12.2.2. Проузроковање стечаја

12.2.3. Проузроковање лажног стечаја

13. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

13.1. Статистика стечајних поступака

13.1.1. Активни стечајни поступци

13.1.2. Отворени стечајни поступци у периоду од 01.01.2022. године

13.1.3. Обустављени стечајни поступци

13.1.4. Закључени стечајни поступци

13.1.5. Просечно време трајања стечајних поступака

13.1.6. Број предмета по судовима

13.1.7. Године трајања стечајних поступака

13.2. Заступљеност преварних радњи у области стечаја у Републици Србији

13.2.1. Кривичне пријаве пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за период од 2018-2020. године

13.2.2. Оптужења пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за период од 2018-2020. године

13.2.3. Осуде пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за период од 2018-2020. године

14. ЗАКЉУЧАК

15. ЛИТЕРАТУРА

Књиге и чланци

Национални и међународни прописи

Интернет извори и судска пракса

16. ТАБЕЛЕ У ДИСЕРТАЦИЈИ

17. ГРАФИЦИ У ДИСЕРТАЦИЈИ

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

Докторска дисертација „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“ садржи четрнаест главних целина (укључујући увод и закључак) и литературу, по следећој систематици:

У уводном делу, поред основних уводних напомена о значају и улози стечаја, нарочито материјално-правних аспеката стечаја уз осврт на преварне радње у стечају, и сходно томе истицања актуелности, научне и друштвене оправданости одабира теме дисертације, као и значаја за анализу економске стабилности и потенцијала једне државе, представљени су предмет и циљ рада, значај и методе истраживања, структура рада и тематске целине, као и хипотезе истраживања.

У другом поглављу, детаљно су анализирани појам, природа, циљеви и основне карактеристике стечаја и стечајног поступка. До стечаја као привредноправног института долази када се имовина дужника умањи у таквој мери, да му дуговања према повериоцима прелазе имовинску вредност која је и била покриће да се такви дугови начине. Ово је заправо ситуација у којој дужник више није у могућности да гарантује повериоцима извршавање преузетих обавеза, спрам вредности имовине којом располаже. У теорији постоји много дефиниција стечаја и стечајног поступка. У начелу, стечајни поступак је правни модалитет збирног намирење поверилаца пословног субекта које је инсолвентно, односно неспособно да врши плаћање својих обавеза. Сходно томе, правна природа стечаја и стечајног поступка опредељена је на првом месту дефинисањем лица у односу на која се може водити стечајни поступак, и друго, дефинисањем неповољне економске ситуације дужника, која оправдава отварање оваквог поступка. Такође, битно је истаћи да се циљеви стечаја остварују у стечајном поступку.

У трећем поглављу пажња је усмерена на врсте стечаја и стечајних поступака и однос са другим грађанским поступцима (са парничним поступком, са ванпарничним поступком и извршним поступком). У овом поглављу табеларно су представљене и анализиране врсте стечаја - стечај у материјалном смислу, стечај у формалном смислу, грађански стечај, трговачки стечај, општи стечајни поступци, посебни стечајни поступци, примарни стечајни поступак, секундарни стечајни поступак.

У четвртом поглављу пажња је посвећена изворима стечајног права. Услови пословања на светском и националном нивоу, савремени изазови пред којима се економије већине земаља налазе и проблеми са којима се национални пословни интереси суочавају истакли су потребу за адекватном националном правном регулативом у области стечаја. Модерно стечајно законодавство у Републици Србији почиње 2004. године доношењем Закона о стечајном поступку. Данас, најзначајнији важећи закони који се непосредно тичу стечаја и стечајног поступка у Републици Србији су: Закон о стечају, Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, Закон о Агенцији за лиценцирање стечајних управника, Закон о приватизацији. Такође, са доношењем Закона о стечају, донети су и подзаконски акти чији је циљ детаљније уређење стечајног поступка.

Регулисање међународног стечаја, односно стечајног поступка са елементом иностраности, различито је од државе до државе. Процес унификације правила у области стечаја почео је закључивањем билатералних споразума између држава. Прва мултилатерална конвенција у области стечаја, донета је

дана 1990. године, под називом Европска конвенција Савета Европе о одређеним аспектима стечаја. Након ње, 1997. године, у оквиру ОУН, донета је мултилатерална конвенција под називом Модел - закон УНЦИТРАЛ-а о прекограничној (међународној) инсолвентности бр. 52/158. Након ове конвенције, у оквиру Европске уније, 2000. године донета је Регулатива ЕУ бр. 1346 о стечајним поступцима.

У петом поглављу дисертација се бави историјским развојем стечаја. Настанак и развој института стечаја може се посматрати и анализирати још од римског права до данас. Начелно, етапе развоја стечаја могу се одредити на следећи начин: период развоја у римском праву; период средњовековног развоја; период кодификације стечајног права и уобличавање система стечајног права. Као посебна етапа која се током развоја института стечаја може издвојити, а од посебне је важности за стечај и стечајно право у Републици Србији, јесте развој института стечаја на простору наше земље. Први облик стечаја на нашим просторима забележен је још у средњем веку, када се на личност дужника спроводило извршење због неплаћеног дуга. Стечај на тлу Југославије можемо посматрати у оквиру 4 историјска периода: први период јесте период до 1918. године, други период јесте период до 1945. године, трећи период јесте период до 1990. године и четврти период јесте период од 1990. године до данас.

Шесто поглавље је посвећено начелима стечајног поступка. Наиме, начела, односно принципи на којима се темељи једна правна област уређују форму и начин понашања у тој области, односно грани права. Начела чине основу поступања и организације у датој области. Законом о стечају уређено је осам стечајних начела - начело заштите стечајних поверилаца, начело једнаког третмана и равноправности, начело економичности, начело судског спровођења поступка, начело императивности и преклузивности, начело хитности, начело двостепености и начело јавности и информисаности.

Седмо поглавље дисертације је посвећено стечајним разлозима. У правној теорији се наводе четири материјално-правна услова: постојање стечајног дужника, постојање стечајног разлога, постојање стечајних поверилаца, и постојање имовине стечајног дужника. Да би дошло до покретања стечаја нужно је да постоје стечајни разлози као један од материјално-правних услова. Битно је нагласити да стечајни разлог мора постојати у моменту отварања стечајног поступка (што значи да наступа пре отварања стечајног поступка), али такође мора постојати и током трајања стечајног поступка. Уколико након отварања стечајног поступка престане да постоји стечајни разлог, доћи ће до обуставе стечајног поступка од стране суда. Одредбама члана 11 Закона о стечају одређено је да стечајни разлози обухватају: трајнију неспособност плаћања; претећу неспособност плаћања; презадуженост; непоступање по усвојеном плану реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин.

Осмо поглавље дисертације посвећено је стечајном дужнику и стечајном повериоцу. Стечајни дужник и стечајни повериоци припадају категорији странака у стечајном поступку. Странке у кривичном поступку, уз стечајног судију и друге учеснике у стечајном поступку, припадају категорији субјеката стечајног поступка. Стечајни дужник је странка према којој се води стечајни поступак. То је оно правно лице над чијом је имовином отворен стечај. Као што је већ речено, одредбама чланова 51 и 52 Закона о стечају уређено је да „повериоци стичу својство странке подношењем пријаве потраживања“, те да „повериоци на основу својих потраживања могу да учествују у стечајном поступку и пре подношења пријаве потраживања суду, на начин и у обиму прописаним овим законом“. У оквиру овог поглавља анализирани су следеће категорије поверилаца: повериоци стечајне масе, стечајни повериоци, разлучни и

заложни повериоци, излучни повериоци, а анализиран је и законски третман редоследа намирења поверилаца. Наиме, Законом о стечају је у члану 54 уређено питање редоследа намирења.

У *деветом поглављу* дисертације предмет анализе били су органи стечајног поступка и стечајна маса. Према одредбама члана 17 Закона о стечају, органи стечајног поступка су: стечајни судија, стечајни управник, скупштина поверилаца и одбор поверилаца. Из законских одредби се може закључити да постоји две групе органа стечајног поступка – судски органи (стечајни судија и стечајни управник) и поверилачки органи (скупштина поверилаца и одбор поверилаца). У оквиру овог поглавља анализирана су и питања у вези са стечајном масом. Одредбама члана 101 Закона о стечају опредељен је појам стечајне масе – „стечајна маса је целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка“.

У раду су табеларно представљене теорије у вези са правном природом стечајне масе, а законом су опредељене обавезе стечајне масе.

У *десетом поглављу* дисертације пажња је усмерена на однос стечаја и привредног криминалитета. Када се анализира материја привредног криминалитета, значајан појавни облик из ове материје јесу свакако злоупотребе које је могуће учинити у току стечајног поступка, а од стране лица овлашћених да тај поступак воде или да у њему учествују. Привредни криминалитет у нашој држави карактеришу сложена кривична дела, посебно у областима финансија, рачуноводства, банкарства, спољне трговине, као и у процесу приватизације. Закључно: У циљу сагледавања најзначајнијих аспеката и могућности чињења преварних радњи у стечају, на првом месту морају бити опредељени појам и карактеристике привредног криминалитета као области која је веома значајна, комплексна и у фази експанзивног развоја и ширења, нарочито са процесима глобализације и наглог ширења информационо – комуникационих технологија. У оквиру овог поглавља, а као темељ актуелизације научног осврта на преварне радње у стечају, учињен је осврт на друштвени контекст вршења преварних радњи у стечајном поступку, као и осврт на утицај конкретне и апстрактне опасности од вршења преварних радњи у стечајном поступку на безбедност и стабилност привредног пословања.

Једанаесто поглавље рада упућено је на етиологију, феноменологију и последице преварних радњи у области стечаја. Криминална етиологија покушава да поуздано утврди узроке криминалитета, да ли је криминалитет настао деловањем једног или више узрока, имају ли сви узроци подједнако или различито дејство и сл. Корени и узроци привредног криминалитета, а свакако и преварних радњи у области стечаја као посебног вида привредног криминалитета у основи су садржани у политичким, друштвеним и економско-социјалним условима и постојећим привредним односима у једном друштву. Култура, образовни статус, педагошки и васпитно образовни миље свакако да дају свој допринос. Такође значајна област криминологије свакако је феноменологија, која се бави појавним облицима деликата и/или појава. Преварне радње у стечајном поступку, односно стечајне преваре, спадају у групу деликата којима се угрожава пословање других компанија. Постоје различити начини на које се стечај може проузроковати са намером да се оштете повериоци, као што је на пример сакривањем или уништењем имовине, предузимањем економски нерационалних или шпекулативних послова који проузрокују губитке, продајом имовине испод тржишне вредности, итд. Веома значајно је и питање последице оваквих деликата. Поред финансијских последица, криминалитет компанија чији су појавни облици

стечајне преваре, доводи, поред великих економских губитака (како пословног субјекта тако и државе) и до кршења поверења, слабљења поверења јавности у друштвене вредности, а може имати и знатно теже последице.

Дванаесто поглавље се бави преварним радњама у стечају и кривичним законодавством. Наиме, кривична дела из области стечаја – Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја санкционисана су Кривичним закоником, као законом који је *lex generalis* у области кривичноправне заштите. Садржајном кривичном регулативом, чини се веома много на пољу привредне стабилности. Што се више вредности штити појединачним кривичним делима, то је могућност за повреду истих све мања. Питање које у овој области свакако побуђује значајну пажњу, јесте питање броја неоткривених радњи које се квалификују као кривично дело, које погађају привреду целе земље, а које, из одређених разлога, нису откривене и процесуиране. Значајно је истаћи да је тзв. „тамна бројка“ веома изражена код свих појавних облика привредног криминалитета.

Тринаесто поглавље дисертације обухватило је истраживања. У циљу сагледавања неких релевантних параметара заступљености стечајних поступака у пракси, као и заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, у овом поглављу је анализирана статистика стечајних поступака Агенције за лиценцирање стечајних управника, као и заступљеност преварних радњи у области стечаја у Републици Србији.

Први део овог поглавља обухватио је дакле статистику стечајних поступака Агенције за лиценцирање стечајних управника, и то следеће податке: Активни стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Отворени стечајни поступци у периоду од 01.01.2022. – стање на дан 01.08.2022. године; Обустављени стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Закључени стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Просечно време трајања стечајних поступака – стање на дан 01.08.2022.године; Број предмета по судовима – стање на дан 01.08.2022.године; Године трајања стечајних поступака – стање на дан 01.08.2022.године.

Други део овог поглавља обухватио је податке о заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, изражене кроз следеће параметре: Кривичне пријаве пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период; Оптужења пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период; Осуде пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период.

У овој прилици, заступљеност кривичних дела из области стечаја у Србији се на најбољи начин може сагледати кроз анализу званичног броја поднетих кривичних пријава и оптужница, те донетих осуђујућих пресуда према пунолетним учиниоцима за кривична дела против привреде уопште, а посебно за кривична дела проузроковање стечаја и проузроковање лажног стечаја. Код оваквих анализа треба ипак имати у виду да се ради о релативним вредностима, јер је „тамна бројка“ изражена код скоро свих кривичних дела која спадају у област привредног криминалитета. Референтни период који се у овом делу и поглављу монографије анализира јесте период од 2018-2020. године. Методолошки, анализа је заснована на дескриптивној статистици и квантитативној анализи података, а основни извор података у истраживањима су званични и јавно доступни подаци Републичког завода за статистику.

Четрнаесто поглавље дисертације садржи закључна разматрања и закључне осврте на релевантна питања која су у току израде дисертација била анализирана.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На крају дисертације, кандидаткиња издваја следеће битне закључке, аргументоване свим претходно наведеним и укратко појашњеним целинама:

Глобализација тржишта и интернационализација трговине у значајној мери утичу на регионалне и националне начине пословања, привредна кретања, економске билансе, као и на конкурентске позиције на светском тржишту знања и капитала.

Пословни субјекти ступају у многе правне односе у оквиру којих за њих настају одређена права, али и дужности. Сходно чињеници да су те дужности врло често финансијске природе, јасно је да пословни субјекти ступају у дужничко – поверилачке односе превасходно услед потребе да обезбеде средства која су им у одређеном тренутку потребна, а којима ипак у конкретним околностима не располажу. И овакав потез пословног субјекта не треба *ad hoc* окарактерисати као негативан пословни потез.

Стечај је специфичан привредноправни институт који је на неки начин последица економског стања одређеног привредног друштва. Потпуно се другачије манифестује у условима тржишне привреде, а у односу на привреду контролисану од стране државе.

Стечај је привредноправни институт који се појавио још у римском праву и од тада до данас препознат је у свету и код нас као институт чији је циљ био и остао да се на најбољи начин по све учеснике уреде њихови имовински односи у ситуацији када дужник није у могућности да измири своје обавезе према својим повериоцима. Традиција постојања стечајног права је дуга, иако су током дуге историје развоја стечајног права правила у начелу постепено еволуирала и прилагођавала се актуелним потребама привреде и друштва.

Узроци због којих дужник може запасти у тешкоће у пословању могу бити веома различити. Дакле, у случају инсолвентности дужника једно од решења свакако је покренути стечајни поступак ради једнаког и најповољнијег намирења поверилаца, и то остваривањем највеће могуће вредности имовине дужника.

Да би се уопште могло говорити о стечају као о опцији коју стечајни дужник и стечајни повериоци имају, морају бити испуњени материјално-правни услови, односно претпоставке за отварање стечаја. Они обухватају два значајна аспекта – немогућност да стечајни дужник намири дуговања према повериоцима (инсолвентност дужника), као и то да је у конкретном случају потребно постојање већег броја поверилаца, међусобно потпуно равноправних у смислу сразмерног најповољнијег намирења дугова од стране дужника.

Овде су од великог значаја управо законом прописана начела стечаја, а нарочито начело заштите стечајних поверилаца и начело једнаког третмана и равноправности поверилаца.

Стечај се, у смислу Закона о стечају, спроводи банкротством или реорганизацијом. Под банкротством се подразумева намирење поверилаца из вредности целокупне имовине стечајног дужника, односно стечајног дужника као правног лица. Под реорганизацијом се подразумева намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то редефинисањем дужничко-поверилачких односа, статусним променама дужника или на други начин који је предвиђен планом реорганизације.

Међутим, без обзира што је држава путем одговарајућег закона регулисала услове и начин покретања и спровођења стечајног поступка пред одговарајућим судом, ипак се у пракси појављују различите могућности за предузимање криминалних радњи у овој области. Управо питању предузимања преварних радњи у материји стечаја треба придати значајну пажњу. Корени и узроци овог вида криминалитета у основи су садржани у друштвено-материјалним условима и постојећим привредним односима у једном друштву.

Ако се ближе анализира ситуација код нас, последњу деценију прошлог века, свакако је обележио процес транзиције, односно процес економске либерализације привреде, те прелаз из централистичке у тржишну. Транзиција је при томе процес уз који неминовно иде и својинска трансформација, односно прелаз државне и друштвене својине у приватну, што опет додатно отвара могућност за различите злоупотребе и самим тим угрожавање привредне делатности у држави.

Предмет истраживања у дисертацији обухватио је првенствено материјално-правне аспекте стечаја, као и преварне радње које се у области стечаја могу учинити. Материјално-правни аспекти стечаја обухватили су основна питања у вези са појмом, циљевима и основним карактеристикама стечајног права, изворима и историјским развојем стечајног права, стечајним начелима и разлозима, стечајном масом, као и питањима која се односе на стечајног дужника, повериоца у стечају, органе стечајног поступка. Међутим, без обзира што је држава путем одговарајућег закона регулисала услове и начин покретања и спровођења стечајног поступка пред одговарајућим судом, ипак се у пракси појављују разни облици криминалитета у овој области, међу којима су карактеристични: обезвређивање капитала, његова нетачна процена или нетачно приказивање стварне вредности; договор између појединаца из стечајних органа и лица која учествују у стечајном поступку као потенцијални купци; договором појединаца из стечајних органа издваја се вредна имовина из стечајне масе што омогућава куповину по нижим ценама; склапање штетних послова по имовину предузећа које је у стечају.

Нарочит акценат у овој области стављен је на преварне радње у области стечаја. Стечајне преваре се чине у намери да се избегне плаћање обавеза које предузеће има услед стечаја привидним или стварним умањењем вредности. Уколико је резултат свесно несавесног рада или намерног изазивања, стечај се може одредити као класичан вид привредно-финансијске преваре, који као такав постаје један од значајнијих облика привредног криминалитета, и уз материјално-правне аспекте стечаја, веома занимљив предмет истраживања у овој докторској дисертацији.

Основна намера аутора рада била је да пружи превасходно научни, а такође и шири, односно друштвени допринос поводом анализе предмета истраживања, са циљем да анализа теме рада допринесе културолошком аспекту познавања материје и адекватне информисаности научне и стручне јавности о стечају као значајном и специфичном привредноправном институту, његовом нормативном и практичном значају, димензији примене, суштини и референтним оквирима даљег развоја.

Циљ истраживања био је да се укаже на суштину, иновативност и значај нормативног уређења стечаја, нарочито у погледу материјално-правних аспеката стечаја, имајући у виду решења националног законодавства. Затим, надовезујући се на претходно, циљ истраживања је и анализа заступљености, значаја, етиологије, феноменологије, као и последица преварних радњи које се у области стечаја могу учинити, са тенденцијом сагледавања утицаја оваквих поступака на привреду у целини, као и проналажења адекватнијих приступа овом проблему и ефикаснијих модела заштите.

Имајући у виду све што је у раду изнето, закључује се да је постојала нарочита потреба за истраживањем ове теме како би се сагледале теоријске и практичне импликације и суштина стечаја.

Сходно реченом, у дисертацији су се издвојиле четири хипотезе - једна основна хипотеза, и три посебне хипотезе.

Основна хипотеза: Стечај је значајан привредноправни институт који штити интересе и поверилаца и дужника, препознат како у националном законодавству, тако и у међународном праву, те као такав адекватно је легислативно заштићен од преварних радњи и злоупотреба.

Хипотеза 1: Стечај је неопходан део тржишне економије и привредноправни институт чијом применом сви добијају – и повериоци и запослени и друштво у целини.

Хипотеза 2: Постојећа национална и међународна правна регулатива на адекватан начин уређује материју стечаја као привредноправног института.

Хипотеза 3: Кривично законодавство Републике Србије прописује кривична дела која ће материју стечаја адекватно заштитити од преварних радњи и злоупотреба, како у смислу специјалне превенције, тако и у смислу генералне превенције.

Све хипотезе су кроз презентацију научних сазнања доказане.

Рад је обухватио истраживање базирано на проучавању и анализи теоријских аспеката, односно литературе из области стечаја и привредног криминалитета који се односи на преварне радње у области стечаја, користећи, поред аналитичке и синтетичке методе, дедукцију кроз коју ће се од опште анализе појмова, акценат ставити на појединачне сегменте истраживања, као и, са друге стране, индукцију којом ће се од анализе и тумачења појединачних питања и њихових специфичности доћи до шире теоријске

основе тематике којом се бави дисертација. Статистички метод, метод квантитативне анализе података, као и метод дескриптивне статистике и аксиоматска метода, као опште научне методе, консултоване су приликом обраде података и њихове анализе, односно као начин извођења одређених закључака на основу мањег броја полазних основних ставова. У раду је такође био примењен нормативни метод, приликом анализе законских решења. Коначно, имајући у виду тему рада и њен значај, применом емпиријске методе омогућило се сагледавање тематике у ширем друштвеном контексту, као и подстицање даљег развоја теоријске мисли у овој области.

Структурно, свако поглавље имало је за циљ да анализира виталне сегменте материјалног аспекта стечаја, уз осврт на узроке, појавне облике и друга релевантна питања у вези са преварним радњама у стечају. Сходно реченом, свако поглавље је изнедрило одређене партикуларне закључке.

У *уводном делу*, поред основних уводних напомена о значају и улози стечаја, нарочито материјално-правних аспеката стечаја уз осврт на преварне радње у стечају, и сходно томе истицања актуелности, научне и друштвене оправданости одабира теме дисертације, као и значаја за анализу економске стабилности и потенцијала једне државе, представљени су предмет и циљ рада, значај и методе истраживања, структура рада и тематске целине, као и хипотезе истраживања.

У *другом поглављу*, детаљно су анализирани појам, природа, циљеви и основне карактеристике стечаја и стечајног поступка. До стечаја као привредноправног института долази када се имовина дужника умањи у таквој мери, да му дуговања према повериоцима прелазе имовинску вредност која је и била покриће да се такви дугови начине. Ово је заправо ситуација у којој дужник више није у могућности да гарантује повериоцима извршавање преузетих обавеза, спрам вредности имовине којом располаже. У теорији постоји много дефиниција стечаја и стечајног поступка. У начелу, стечајни поступак је правни модалитет збирног намирење поверилаца пословног субјекта које је инсолвентно, односно неспособно да врши плаћање својих обавеза. Дакле, стечајно право се примењује само у односу на стечајне дужнике који се налазе у великим финансијским проблемима. Сходно томе, правна природа стечаја и стечајног поступка опредељена је на првом месту дефинисањем лица у односу на која се може водити стечајни поступак, и друго, дефинисањем неповољне економске ситуације дужника, која оправдава отварање оваквог поступка. Такође, битно је истаћи да се циљеви стечаја остварују у стечајном поступку. Први је циљ стечајног поступка да се обезбеди заједничко и сразмерно намирење поверилаца стечајног дужника. Други циљ стечајног поступка је економска заштита друштвених интереса која се манифестује у уклањању инсолвентног пословног субјекта. Чланом 2 Закона о стечају прописано је да је циљ стечаја „најповољније колективно намирење стечајних поверилаца остваривањем највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине“.

У *трећем поглављу* пажња је усмерена на врсте стечаја и стечајних поступака и однос са другим грађанским поступцима (са парничним поступком, са ванпарничним поступком и извршним поступком). У овом поглављу табеларно су представљене и анализирани врсте стечаја - стечај у материјалном смислу, стечај у формалном смислу, грађански стечај, трговачки стечај, општи стечајни поступци, посебни стечајни поступци, примарни стечајни поступак, секундарни стечајни поступак. У контексту разлика и односа стечајног са парничним и ванпарничним поступком може се рећи да је редовни судски поступак (парнични и ванпарнични превасходно) шири појам од појма стечајни поступак, који је посебна врста судског поступка. У стечајном поступку одлуке се доносе сасвим друкчије него у парничном поступку, а нарочито одлука о покретању стечајног поступка, деоби стечајне масе и завршетку поступка. Такође, извршни и стечајни поступак су поступци који међу собом имају значајне разлике, али са једном пресудном сличношћу, оба поступка су уперена на наплату потраживања које поверилац, односно повериоци имају према дужнику. За разлику од стечајног поступка који подразумева колективно намирење потраживања поверилаца једног пословног субјекта, извршни поступак представља поступак индивидуалног намирења потраживања једног повериоца.

У *четвртом поглављу* пажња је посвећена изворима стечајног права. Услови пословања на светском и националном нивоу, савремени изазови пред којима се економије већине земаља налазе и проблеми са којима се национални пословни интереси суочавају истакли су потребу за адекватном националном правном регулативом у области стечаја. Већ одавно је уочено да националне економије

много боље резултате остварују уколико је правна сигурност загарантована, те се и различити проблеми из сфере пословања самим тим брже и лакше превазилазе и решавају. Модерно стечајно законодавство у Републици Србији почиње 2004. године доношењем Закона о стечајном поступку. Данас, најзначајнији важећи закони који се непосредно тичу стечаја и стечајног поступка у Републици Србији су: Закон о стечају, Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, Закон о Агенцији за лиценцирање стечајних управника, Закон о приватизацији. Такође, са доношењем Закона о стечају, донети су и подзаконски акти чији је циљ детаљније уређење стечајног поступка. Најважнији подзаконски акти којима се регулише област стечаја су: Правилник о програму и начину полагања стручног испита за обављање послова стечајног управника, Правилник о начину издавања и обнављања лиценце за обављање послова стечајног управника, Правилник о условима и начину избора стечајних управника методом случајног избора, Правилник о утврђивању националних стандарда за управљање стечајном масом, Правилник о начину спровођења реорганизације унапред припремљеним планом реорганизације и садржини тог плана, Правилник о начину обављања стручног надзора над радом лиценцираних стечајних управника, Правилник о службеној легитимацији супервизора, Правилник о основама и мерилима за одређивање награде трошкова стечајних управника, Кодекс етике за стечајне управнике.

Регулисање међународног стечаја, односно стечајног поступка са елементом иностраности, различито је од државе до државе. Процес унификације правила у области стечаја почео је закључивањем билатералних споразума између држава. Прва мултилатерална конвенција у области стечаја, донета је дана 1990. године, под називом Европска конвенција Савета Европе о одређеним аспектима стечаја. Након ње, 1997. године, у оквиру ОУН, донета је мултилатерална конвенција под називом Модел - закон УНЦИТРАЛ-а о прекограничној (међународној) инсолвентности бр. 52/158. Након ове конвенције, у оквиру Европске уније, 2000. године донета је Регулатива ЕУ бр. 1346 о стечајним поступцима.

У *петом поглављу* дисертација се бави историјским развојем стечаја. Настанак и развој института стечаја може се посматрати и анализирати још од римског права до данас. Начелно, етапе развоја стечаја могу се одредити на следећи начин: период развоја у римском праву; период средњовековног развоја; период кодификације стечајног права и уобичавање система стечајног права. Као посебна етапа која се током развоја института стечаја може издвојити, а од посебне је важности за стечај и стечајно право у Републици Србији, јесте развој института стечаја на простору наше земље. Први облик стечаја на нашим просторима забележен је још у средњем веку, када се на личност дужника спроводило извршење због неплаћеног дуга. Стечај на тлу Југославије можемо посматрати у оквиру 4 историјска периода: први период јесте период до 1918. године, други период јесте период до 1945. године, трећи период јесте период до 1990. године и четврти период јесте период од 1990. године до данас.

Шесто поглавље је посвећено начелима стечајног поступка. Наиме, начела, односно принципи на којима се темељи једна правна област уређују форму и начин понашања у тој области, односно грани права. Начела чине основу поступања и организације у датој области. Као таква, веома су битна и свако озбиљније бављење одређеном правном материјом нужно обухвата и осврт на појам и обухват начела. Законом о стечају уређено је осам стечајних начела - начело заштите стечајних поверилаца, начело једнаког третмана и равноправности, начело економичности, начело судског спровођења поступка, начело императивности и преклузивности, начело хитности, начело двостепености и начело јавности и информисаности.

Седмо поглавље дисертације је посвећено стечајним разлима. У правној теорији се наводе четири материјално-правна услова: постојање стечајног дужника, постојање стечајног разлога, постојање стечајних поверилаца, и постојање имовине стечајног дужника. Да би дошло до покретања стечаја нужно је да постоје стечајни разлози као један од материјално-правних услова. Битно је нагласити да стечајни разлог мора постојати у моменту отварања стечајног поступка (што значи да наступа пре отварања стечајног поступка), али такође мора постојати и током трајања стечајног поступка. Уколико након отварања стечајног поступка престане да постоји стечајни разлог, доћи ће до обуставе стечајног поступка од стране суда. Одредбама члана 11, став 1 и 2 Закона о стечају одређено је да се „стечајни поступак отвара када се утврди постојање најмање једног стечајног разлога. Стечајни разлози су: трајнија неспособност плаћања; претећа неспособност плаћања; презадуженост; непоступање по усвојеном плану

реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин“. Према законском одређењу, „трајнија неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник: 1) не може да одговори својим новчаним обавезама у року од 45 дана од дана доспелости обавезе; 2) потпуно обустави сва плаћања у непрекидном трајању од 30 дана“. Ово практично значи да би сваки поверилац коме дужник није измирио обавезу у року од 45 дана имао право покренути стечајни поступак. Поверилац ће у сваком конкретном случају ценити да ли се исплати покретати скуп и дуготрајан стечајни поступак, или су потешкоће дужника привремене и да ће он своје обавезе измити и без вођења стечајног поступка. Према законским одредбама, „претећа неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник учини вероватним да своје већ постојеће новчане обавезе неће моћи да испуни по доспећу“. Из овог стечајног разлога стечајни поступак може покренути само стечајни дужник и то када процени да преузете обавезе неће моћи испунити по њиховом доспећу. Према законским одредбама, „презадуженост постоји ако је имовина стечајног дужника мања од његових обавеза. Ако је стечајни дужник друштво лица презадуженост не постоји ако то друштво има најмање једног ортака односно комплементара који је физичко лице“. Према актуелним ставовима у правној теорији, презадуженост је стечајни разлог који се веома ретко, или готово никако не користи. Према законским одредбама, „непоступање по усвојеном плану реорганизације постоји када стечајни дужник не поступа по плану реорганизације или поступа супротно плану реорганизације на начин којим се битно угрожава спровођење плана реорганизације“.

Осмо поглавље дисертације посвећено је стечајном дужнику и стечајном повериоцу. Стечајни дужник и стечајни повериоци припадају категорији странака у стечајном поступку. Странке у кривичном поступку, уз стечајног судију и друге учеснике у стечајном поступку, припадају категорији субјеката стечајног поступка. Према одредбама члана 51 Закона о стечају, „стечајни дужник стиче својство странке подношењем предлога за покретање стечајног поступка. Повериоци стичу својство странке подношењем пријаве потраживања“. Стечајни дужник је странка према којој се води стечајни поступак. То је оно правно лице над чијом је имовином отворен стечај. Као што је већ речено, одредбама чланова 51 и 52 Закона о стечају уређено је да „повериоци стичу својство странке подношењем пријаве потраживања“, те да „повериоци на основу својих потраживања могу да учествују у стечајном поступку и пре подношења пријаве потраживања суду, на начин и у обиму прописаним овим законом“. У оквиру овог поглавља анализирани су следеће категорије поверилаца: повериоци стечајне масе, стечајни повериоци, различити и заложни повериоци, излучни повериоци, а анализиран је и законски третман редоследа намирења поверилаца. Наиме, Законом о стечају је у члану 54 уређено питање редоследа намирења. Тако, „из стечајне масе приоритетно се намирују трошкови стечајног поступка, а по њиховом пуном намирењу обавезе стечајне масе. Стечајни повериоци се, у зависности од њихових потраживања, сврставају у исплатне редове. Стечајни повериоци нижег исплатног реда могу се намирити тек пошто се намире стечајни повериоци вишег исплатног реда. Стечајни повериоци истог исплатног реда намирују се сразмерно висини њихових потраживања“.

У *деветом поглављу* дисертације предмет анализе били су органи стечајног поступка и стечајна маса. Према одредбама члана 17 Закона о стечају, „органи стечајног поступка су: стечајни судија, стечајни управник, скупштина поверилаца и одбор поверилаца“. Из законских одредби се може закључити да постоји две групе органа стечајног поступка – судски органи (стечајни судија и стечајни управник) и поверилачки органи (скупштина поверилаца и одбор поверилаца). Према одредбама члана 18 Закона о стечају, стечајни судија има следећа овлашћења: „одлучује о покретању претходног стечајног поступка; утврђује постојање стечајног разлога и одлучује о отварању стечајног поступка; именује и разрешава стечајног управника; одобрава трошкове стечајног поступка и обавезе стечајне масе пре њихове исплате; одређује износ прелиминарне и коначне накнаде трошкова и награде стечајног управника; одлучује о примедбама на радње стечајног управника; разматра предлог плана реорганизације и одржава рочиште за разматрање предлога плана реорганизације или одбацује предлог плана реорганизације; потврђује усвајање плана реорганизације или констатује да план реорганизације није усвојен; доноси решење о главној деоби стечајне масе; доноси друге одлуке и предузима друге радње одређене овим законом“. Стечајни управник је веома важан и обавезан орган у спровођењу стечајног поступка. Од његовог стручног знања и професионалног односа према извршавању обавеза зависи ефикасност спровођења поступка, очување заштите интереса дужника као и најповољније намирење поверилаца. Скупштина поверилаца највиши је самостални орган поверилаца стечајног дужника, који се

не бира већ се формира према висини потраживања поверилаца. Одбор поверилаца је обавезан орган стечајног поступка. Скупштина поверилаца на првом поверилачком рочишту бира чланове одбора поверилаца из реда стечајних поверилаца, укључујући и различне повериоце. У оквиру овог поглавља анализирана су и питања у вези са стечајном масом. Стечајна маса је значајан институт стечајног права. Одредбама члана 101 Закона о стечају одређен је појам стечајне масе – „стечајна маса је целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка. У погледу имовине стечајног дужника која се налази у иностранству примењују се одредбе овог закона којима се уређује међународни стечај, уколико је таква имовина предмет страног поступка“. У раду су табеларно представљене теорије у вези са правном природом стечајне масе, а законом су одређене обавезе стечајне масе. Наиме, „обавезе стечајне масе су и обавезе које су настале током претходног стечајног поступка ако се стечајни поступак отвори“. Преузимање стечајне масе уређено је у члану 105. Према овим одредбама, „отварањем стечајног поступка стечајни управник преузима у државину целокупну имовину која улази у стечајну масу и њоме управља“.

У десетом поглављу дисертације пажња је усмерена на однос стечаја и привредног криминалитета. Када се анализира материја привредног криминалитета, значајан појавни облик из ове материје јесу свакако злоупотребе које је могуће учинити у току стечајног поступка, а од стране лица овлашћених да тај поступак воде или да у њему учествују. Привредни криминалитет у нашој држави карактеришу сложена кривична дела, посебно у областима финансија, рачуноводства, банкарства, спољне трговине, као и у процесу приватизације. Закључно: У циљу сагледавања најзначајнијих аспеката и могућности чињења преварних радњи у стечају, на првом месту морају бити одређени појам и карактеристике привредног криминалитета као области која је веома значајна, комплексна и у фази експанзивног развоја и ширења, нарочито са процесима глобализације и наглог ширења информационо – комуникационих технологија. У оквиру овог поглавља, а као темељ актуелизације научног осврта на преварне радње у стечају, учињен је осврт на друштвени контекст вршења преварних радњи у стечајном поступку, као и осврт на утицај конкретне и апстрактне опасности од вршења преварних радњи у стечајном поступку на безбедност и стабилност привредног пословања.

Једанаесто поглавље рада било је упућено на етиологију, феноменологију и последице преварних радњи у области стечаја. Анализа етиологије, односно узрочности неке појаве изузетно је битно питање у криминологији. Криминална етиологија покушава да поуздано утврди узроке криминалитета, да ли је криминалитет настао деловањем једног или више узрока, имају ли сви узроци подједнако или различито дејство и сл. Корени и узроци привредног криминалитета, а свакако и преварних радњи у области стечаја као посебног вида привредног криминалитета у основи су садржани у политичким, друштвеним и економско-социјалним условима и постојећим привредним односима у једном друштву. Култура, образовни статус, педагошки и васпитно образовни миље свакако да дају свој допринос. Такође значајна област криминологије свакако је феноменологија, која се бави појавним облицима деликата и/или појава. Преварне радње у стечајном поступку, односно стечајне преваре, спадају у групу деликата којима се угрожава пословање других компанија. Постоје различити начини на које се стечај може проузроковати са намером да се оштете повериоци, као што је на пример сакривањем или уништењем имовине, предузимањем економски нерационалних или шпекулативних послова који проузрокују губитке, продајом имовине испод тржишне вредности, итд. Веома значајно је и питање последице оваквих деликата. Поред финансијских последица, криминалитет компанија чији су појавни облици стечајне преваре, доводи, поред великих економских губитака (како пословног субјекта тако и државе) и до кршења поверења, слабљења поверења јавности у друштвене вредности, а може имати и знатно теже последице.

Дванаесто поглавље се бави преварним радњама у стечају и кривичним законодавством. Наиме, кривична дела из области стечаја – Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја санкционисана су Кривичним закоником, као законским текстом који је *lex generali* у области кривичноправне заштите. Садржајном кривичном регулативом, чини се веома много на пољу привредне стабилности. Што се више вредности штити појединачним кривичним делима, то је могућност за повреду истих све мања. Питање које у овој области свакако побуђује значајну пажњу, јесте питање броја

неоткривених радњи које се квалификују као кривично дело, које погађају привреду целе земље, а које, из одређених разлога, нису откривене и процесуиране. Значајно је истаћи да је тзв. „тамна бројка“ веома изражена код свих појавних облика привредног криминалитета.

Тринаесто поглавље дисертације обухватило је истраживања. У циљу сагледавања неких релевантних параметара заступљености стечајних поступака у пракси, као и заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, у овом поглављу је анализирана статистика стечајних поступака Агенције за лиценцирање стечајних управника, као и заступљеност преварних радњи у области стечаја у Републици Србији.

Први део овог поглавља обухватио је дакле статистику стечајних поступака Агенције за лиценцирање стечајних управника, и то следеће податке: Активни стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Отворени стечајни поступци у периоду од 01.01.2022. – стање на дан 01.08.2022. године; Обустављени стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Закључени стечајни поступци – стање на дан 01.08.2022.године; Просечно време трајања стечајних поступака – стање на дан 01.08.2022.године; Број предмета по судовима – стање на дан 01.08.2022.године; Године трајања стечајних поступака – стање на дан 01.08.2022.године.

Други део овог поглавља обухватио је податке о заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, изражене кроз следеће параметре: Кривичне пријаве пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период; Оптужења пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период; Осуде пунолетних лица за вршење преварних радњи у области стечаја за одабрани трогодишњи период.

У овој прилици, заступљеност кривичних дела из области стечаја у Србији се на најбољи начин може сагледати кроз анализу званичног броја поднетих кривичних пријава и оптужница, те донетих осуђујућих пресуда према пунолетним учиниоцима за кривична дела против привреде уопште, а посебно за кривична дела проузроковање стечаја и проузроковање лажног стечаја. Код оваквих анализа треба ипак имати у виду да се ради о релативним вредностима, јер је „тамна бројка“ изражена код скоро свих кривичних дела која спадају у област привредног криминалитета. Референтни период који се у овом делу рада анализира јесте период од 2018-2020. године. Методолошки, анализа је заснована на дескриптивној статистици и квантитативној анализи података, а основни извор података у истраживањима су званични и јавно доступни подаци Републичког завода за статистику.

Што се тиче броја поднетих кривичних пријава, може се видети да динамика подношења кривичних пријава против пунолетних лица за кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја, нема већих осцилација, као и то да је број поднетих кривичних пријава у посматраном трогодишњем периоду показао тенденцију смањивања: у 2018. години је поднето 9 кривичних пријава за кривично дело Проузроковање стечаја, док је за кривично дело Проузроковање лажног стечаја поднето 4 кривичне пријаве; у 2019. години је поднето 7 кривичних пријава за кривично дело Проузроковање стечаја, док је за кривично дело Проузроковање лажног стечаја поднето 3 кривичне пријаве; у 2020. години је поднето 3 кривичне пријаве за кривично дело Проузроковање стечаја, док је за кривично дело Проузроковање лажног стечаја поднето 2 кривичне пријаве. Нумерички исказано, у области поднетих кривичних пријава, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против привреде, кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја немају велику заступљеност.

Што се тиче броја подигнутих оптужница, може се видети да динамика подизања оптужница у посматраном трогодишњем периоду против пунолетних лица за кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја, бележи благу прогресију у 2019. и 2020. години: у 2018. години није подигнута ни једна оптужница – ни за кривично дело Проузроковање стечаја, ни за кривично дело Проузроковање лажног стечаја; у 2019. години није подигнута ни једна оптужница за кривично дело Проузроковање стечаја, док су за кривично дело Проузроковање лажног стечаја подигнуте 2 оптужнице (1 оптужница је подигнута против жене оптужене да је извршила кривично дело, док је друга оптужница подигнута против мушкарца оптуженог да је извршио кривично дело); у 2020. години није

подигнута ни једна оптужница за кривично дело Проузроковање лажног стечаја, док су за кривично дело Проузроковање стечаја подигнуте 2 оптужнице (обе оптужнице су поднете против мушкарца оптуженог да је извршио кривично дело). Нумерички исказано, у области подигнутих оптужница, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против привреде, кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја немају велику заступљеност.

Што се тиче броја донетих пресуда, може се видети да динамика доношења осуђујућих, одбијајућих и ослобађајућих пресуда у посматраном трогодишњем периоду против пунолетних лица за кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја, бележи благу прогресију у 2019. и 2020. години, аналогно броју подигнутих оптужница: у 2018. години није донета ни једна пресуда – ни за кривично дело Проузроковање стечаја, ни за кривично дело Проузроковање лажног стечаја; у 2019. години није донета ни једна пресуда за кривично дело Проузроковање стечаја, док су за кривично дело Проузроковање лажног стечаја донете 2 ослобађајуће пресуде (дакле обе оптужнице из претходне фазе поступка резултирале су ослобађајућим пресудама); у 2020. години није донета ни једна пресуда за кривично дело Проузроковање лажног стечаја, док су за кривично дело Проузроковање стечаја донете 2 осуђујуће пресуде (дакле обе оптужнице из претходне фазе поступка резултирале су осуђујућим пресудама). Нумерички исказано, у области донетих осуђујућих, одбијајућих и ослобађајућих пресуда, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против привреде, кривична дела Проузроковање стечаја и Проузроковање лажног стечаја такође немају велику заступљеност.

Ако се упореде године може се уочити следеће: у 2018. години било је укупно 9 поднетих кривичних пријава за кривично дело Проузроковање стечаја и 4 кривичне пријаве за кривично дело Проузроковање лажног стечаја. У истој години потом није подигнута ни једна оптужница нити је самим тим донета ни једна пресуда у предметним поступцима; у 2019. години било је укупно 7 поднетих кривичних пријава за кривично дело Проузроковање стечаја и 3 кривичне пријаве за кривично дело Проузроковање лажног стечаја. У истој години потом долази до подизања само 2 оптужнице за кривично дело Проузроковање лажног стечаја, и обе оптужнице су резултирале ослобађајућим пресудама; у 2020. години било је укупно 3 поднете кривичне пријаве за кривично дело Проузроковање стечаја и 2 кривичне пријаве за кривично дело Проузроковање лажног стечаја. У истој години потом долази до подизања само 2 оптужнице за кривично дело Проузроковање стечаја, и обе оптужнице су резултирале осуђујућим пресудама.

Дакле, у теоријском делу рада који се бавио материјално-правним аспектима стечаја и у истраживачком делу који се тицао података Агенције за лиценцирање стечајних управника свакако су потврђене две хипотезе везане за материјално-правне аспекте стечаја:

- Стечај је значајан привредноправни институт који штити интересе и поверилаца и дужника, препознат како у националном законодавству, тако и у међународном праву, те као такав представља заштитни објект код кривичних дела која уређују преварне радње и злоупотребе у области стечаја.

- Стечај је неопходни је део тржишне економије и привредноправни институт чијом применом сви добијају – и повериоци и запослени и друштво у целини.

У теоријском делу рада који се тицао преварних радњи у стечају, те односом стечаја и привредног криминалитета, као и у истраживачком делу који се тицао заступљености стечајних превара у пракси правосудних органа у Републици Србији, потврђене су преостале две хипотезе.

Наиме, све речено упућује на чињенице да је свакако постојећа национална и међународна правна регулатива на адекватан начин уредила материју стечаја као привредноправног института и стечајних превара као кривичноправног института. Дакле, два врло јасно дефинисана и законом уређена кривична дела постоје у кривичном законодавству у Републици Србији. Оно што је такође тачно јесте то да кривично законодавство Републике Србије прописује кривична дела која за заштитни објект имају стечај, а поводом како специјалне превенције, тако и генералне превенције. Оно на шта се међутим у пракси поступања правосудних органа мора усмерити додатна пажња јесте правовремено реаговање полиције и тужилаштва (па и ангажованих вештака и стручних сарадника), као и благовременог прикупљања адекватних доказа и доказних средстава. Уколико правовремена реакција полиције и правосудја изостане и уколико се не прикупе докази који ће основ сумње упутити на основу сумњу, а потом и на оправдану

сумњу, тужилаштво неће имати довољно аргумената да поткрепи оптужницу и подизање исте ће изостати у предмету. Из тог разлога у предметима стечајних превара врло често постоји изражена тзв. тамна бројка откривених и регистрованих кривичних дела.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Са аспекта начина приказа и тумачења резултата истраживања, дисертација „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“ оцењује се као научно-валидно, научно-релевантно, а такође и изузетно корисно и комплексно истраживање у његовој научно-теоријској и практичној примени.

Стога, и теоријски и практично ова дисертација као једна систематизована и свеобухватно обрађена целина, представља значајну основу за даља научна истраживања ове области која ће се и даље неминовно развијати.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

1. Да ли је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат написан у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2. Да ли докторска дисертација/докторски уметнички пројекат садржи све битне елементе
3. По чему је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат оригиналан допринос науци, односно уметности
4. Недостаци докторске дисертације/докторског уметничког пројекта и њихов утицај на резултат истраживања

Докторска дисертација кандидаткиње Милице Рашевић под називом „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“ по свим елементима релевантним за овај ниво научно-истраживачког рада задовољава устаљене критеријуме и Комисија са задовољством даје коначну позитивну оцену, из следећих разлога:

- Докторска дисертација написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме и садржи све битне елементе који је чине квалитетним научно-теоријским штивом за даља изучавања, те одличном апликативном подлогом за решавање бројних питања која се у пракси правосудних органа свакодневно појављују;
- Поред научног, дисертација има и практични значај. Основна намера кандидаткиње била је да пружи преваходно научни, а такође и шири, односно друштвени допринос поводом анализе предмета истраживања, са циљем да анализа теме рада допринесе културолошком аспекту познавања материје и адекватне информисаности научне и стручне јавности о стечају као значајном и специфичном привредноправном институту, његовом нормативном и практичном значају, димензији примене, суштини и референтним оквирима даљег развоја;
- Кандидаткиња систематски, разрадом сваке појединачне целине, у потпуности потврђује основну хипотезу дисертације која гласи „Стечај је значајан привредноправни институт који штити интересе и поверилаца и дужника, препознат како у националном законодавству, тако и у међународном праву, те као такав адекватно је легислативно заштићен од преварних радњи и злоупотреба“.
- Све речено упућује на чињенице да је свакако постојећа национална и међународна правна регулатива на адекватан начин уредила материју стечаја као привредноправног института и стечајних превара као кривичноправног института. Дакле, два врло јасно дефинисана и законом уређена кривична дела постоје у кривичном законодавству у Републици Србији. Оно што је такође тачно јесте то да кривично законодавство Републике Србије прописује кривична дела која за заштитни објект имају стечај, а поводом како специјалне превенције, тако и генералне превенције. Оно на шта се међутим у пракси поступања правосудних органа мора усмерити додатна пажња јесте правовремено реаговање полиције и тужилаштва (па и ангажованих вештака и стручних сарадника), као и благовременог прикупљања адекватних доказа и доказних средстава. Уколико правовремена реакција полиције и правосућа изостане и уколико се не прикупе докази који ће основ сумње упутити на основу сумњу, а потом и на оправдану сумњу, тужилаштво неће имати довољно аргумената да поткрепи оптужницу и подизање исте ће изостати у предмету. Из тог разлога у предметима стечајних превара врло често постоји изражена тзв. тамна бројка откривених и регистрованих кривичних дела..

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација кандидаткиње Милице Рашевић под називом „Материјално-правни аспекти стечаја са посебним освртом на преварне радње у стечају“ **прихвати**, а кандидаткињи од стране Наставно-научног већа Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду и Сената Универзитета Привредна академија у Новом Саду, **одобри јавна одбрана**.
- Овакав став Комисија је образложила претходно изнетим ставовима који показују испуњеност свих формалних услова од стране кандидаткиње и докторске дисертације, са јасним научним доприносом дисертације, високим квалитетом обраде теме, њеном актуелношћу, као и могућностима провере и практичне примене ставова и резултата до којих је кандидаткиња дошла у обради своје докторске дисертације. Оцењује се да је ова докторска дисертација у свему урађена према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело кандидаткиње. Комисија сматра да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Милан Почуча - ментор

Проф. др Владимир Чоловић – председник комисије

Проф. др Владимир Медовић – члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.